

УДК 37.02

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-6\(12\)-442-457](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-6(12)-442-457)

Кройтор Ольга Петрівна кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри професійної та технологічної освіти і загальної фізики, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, кафедра професійної та технологічної освіти і загальної фізики, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 58012, м. Чернівці, вул. Коцюбинського, 2, <https://orcid.org/0000-0003-4541-3805>

Ковальчук Інна Владиславівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, кафедра педагогіки та соціальної роботи, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 58012, м. Чернівці, вул. Коцюбинського, 2, <https://orcid.org/0000-0002-8040-7235>

ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ ТА ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. Стаття присвячена висвітленню особливостей формування фахових та предметних компетентностей у майбутніх вчителів трудового навчання та технологій. Автори звертають увагу на такі особливості: продумане законодавство щодо змісту вищої школи в Україні, належна матеріально-технічна база ЗВО, якісний рівень підготовки професорсько-викладацького складу, наявність навчально-методичного забезпечення, реалізація у освітньому процесі особистісно-орієнтованого, диференційованого та індивідуального підходу до студентів, партнерство між викладачем і студентами в освітньому процесі. Освітня програма підготовки фахівців за спеціальністю «Середня освіта (трудове навчання та технології)», навчальні програми і силабуси з предметів, лекції викладачів, практика, працевлаштування на старших курсах навчання сприяють формуванню професійної зрілості майбутніх фахівців, забезпечують формування професійних та фахових компетентностей. Автори вважають, що воєнний та післявоєнний період мають зніціювати перегляд змісту шкільного курсу трудового навчання, зокрема у питаннях підготовки учнів до трудової діяльності на користь розвитку держави. Опитування

викладачів і здобувачів вищої освіти переконують, що більшість майбутніх фахівців випускних курсів мають достатній рівень сформованості фахових і предметних компетентностей, визначених навчальними програмами з предметів, що вивчають. Відрадно, що розходження між показниками самооцінки студентами власної діяльності та підсумковими оцінками їхніх навчальних досягнень не суттєві та коливаються у межах 14% для фахових компетентностей і 1% для предметних компетентностей.

Під час підготовки майбутніх фахівців з трудового навчання та технологій, вимагають особливої уваги такі позиції: належно науково та естетично оформлені матеріали методичного забезпечення курсів, що викладаються; умови для професійного зростання викладачів, в тому числі, іноземне стажування; залучення до викладання стейкхолдерів; участь здобувачів вищої освіти у наукових конференціях; студентське самоврядування; реалізація принципу інклюзивності навчання.

Ключові слова: фахові компетентності, предметні компетентності, майбутні фахівці, заклад вищої освіти.

Kroitor Olga Petrivna Ph.D., Associate Professor of the Department of professional and technological education and general physics, Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University, Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University, Kotsyubynskogo St., 2, Chernivtsi, 58012, <https://orcid.org/0000-0003-4541-3805>

Kovalchuk Inna Vladyslavivna Ph.D., Associate Professor of the Department of Pedagogy and Social Work, Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University, Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University, Kotsyubynskogo St., 2, Chernivtsi, 58012, <https://orcid.org/0000-0002-8040-7235>

FORMATION OF PROFESSIONAL AND SUBJECT COMPETENCES IN FUTURE TEACHERS OF LABOR EDUCATION AND TECHNOLOGY

Abstract. The article is devoted to highlighting the peculiarities of the formation of professional and subject competencies in future teachers of labor training and technology. The authors draw attention to the following features: there is well-thought-out legislation on the content of higher education in Ukraine, the appropriate material and technical base of higher education institutions, the high-quality level of training of professors and teaching staff, the availability of educational and methodological support, the

implementation in the educational process of person-oriented, differentiated and individual approach to students, partnership between teacher and students in the educational process. The educational program for the training of specialists in the specialty Secondary education (labor training and technology), training programs and syllabi, lectures by teachers, practice, employment in senior courses of study contribute to the formation of professional maturity of future specialists, ensure the formation of professional and professional competencies. The authors believe that the war and post-war period should trigger a review of the content of the school course of labor education, in particular, in matters of preparing students for work activities for the benefit of others and the state.

Surveys of teachers and students of higher education convince us that the majority of future specialists of graduation courses have a sufficient level of formation of professional and subject competences, determined by educational programs in the subjects they are studying. It is encouraging that the differences between the indicators of students' self-evaluation of their own activities and the final evaluations of their academic pursuits are not significant and range within 14% for professional competencies and 1% for subject competencies. During the training of future specialists in labor training and technologies, the following positions require special attention: appropriately scientifically and aesthetically designed materials for methodological support of the courses taught; conditions for professional growth of teachers, foreign internship; involvement of stakeholders in teaching; participation of students of higher education in scientific conferences; student self-government; implementation of the principle of inclusive education.

Keywords: professional competences, subject competences, future specialists, higher education institution.

Постановка проблеми. Початок ХХ століття ознаменувався переходом від засвоєння студентами інформації до формування у них компетентностей, необхідних для професійної діяльності та самовдосконалення. Компетентнісний підхід в навчанні сприяє адаптації здобувачів вищої освіти в суспільстві, забезпечує вирішення важливих проблем освіти та виробництва. Особливої актуальності набуває формування фахових компетентностей майбутніх вчителів трудового навчання та технологій під час війни та в післявоєнний період. Складність проблеми зумовлена необхідністю відбудови держави, оволодіння новими технологіями праці та міжнародного виробничого спілкування. Відповідно до закону України «Про правовий

режим в умовах воєнного стану» та 43 статті Конституції України держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб [1]. Затребуваність трудових резервів мотивує молодих людей отримувати освіту за фахом «Середня освіта (трудове навчання та технології)», а вимоги держави до фахівців спонукають викладацький склад до надання якісних освітніх послуг, використання в освітньому процесі європейського досвіду, врахування індивідуальних особливостей майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Удосконалення системи підготовки фахівців у закладах вищої освіти через запровадження компетентнісного підходу розглядалося у педагогічних дослідженнях: Т. Гончаренко, А. Кузьмінського, В. Лозової, В. Олійника, О. Сухомлинської. Дослідники обґрунтували завдання, зміст, методи та форми навчання здобувачів вищої освіти. Зокрема, Т. Гончаренко звертає увагу, що формування компетентностей буде ефективнішим, якщо викладачі на заповнення прогалін актуальності академічних знань для випускника будуть запроваджувати в практику авторські курси, які максимально відображають сучасний рівень наукових досягнень. Відрадно, що робота генераторки ідеї є прикладом такого підходу [2]. Науковці і вчителі трудового навчання і технологій: І. Бех, Н. Бібік, Л. Ващенко, І. Драч, Г. Даниліна, Г. Селевко, О. Пометун, Р. Пастушенко, О. Овчарук, С. Трубачева, А. Хуторський у працях визначили суть поняття, обґрунтували переваги компетентнісного підходу, проілюстрували особливості формування компетентностей учнів на уроках трудового навчання і технологій, але не акцентували увагу на формуванні компетентностей майбутніх вчителів трудового навчання та технологій.

Вивчаючи особливості компетентностей І. Бех звертає увагу на когнітивну мотиваційну, операційно-технологічну, соціальну етичну, поведінкову й складові. Підкреслює, що компетенції відображають не лише результат навчання, але й передають ставлення суб'єкта навчання до вивченого, тобто компетенції це «досвідченість» особистості в певній сфері діяльності. Іван Дмитрович виділяє вищий і нижчий рівні сформованості компетентностей особистості та підкреслює роль вправління у переході здобувача освіти на вищий рівень [3]. На основі компетентнісного підходу. Е. Даниліна на основі апробованого і переосмисленого досвіду роботи за програмою «Формування життєвих

компетентностей, набуття досвіду творчої самореалізації на уроках трудового навчання/технологій», визначила провідні ідеї формування компетентностей учнів на уроках трудового навчання. Зокрема, мова йде про: посилення у змісті курсу складової «Технології», творчості вчителя, інтеграції зон навчання, поєднання основного змісту курсу з творчістю учня на уроках трудового навчання та в позаурочний час [4].

Мета статті – розглянути особливості формування фахових і предметних компетентностей майбутніх вчителів трудового навчання і технологій у освітньому процесі закладу вищої освіти.

Виклад основного змісту. Вважаємо за доцільне для подальшого аналізу спочатку окреслити розуміння нами основних понять, якими будемо оперувати у статті.

Під поняттям «компетентність» ми розуміємо набуту в процесі навчання інтегровану здатність здобувача вищої освіти, що складається зі знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлення, які цілісно реалізуються на практиці. При цьому вважаємо за доцільне підкреслити, що компетентнісний підхід переорієнтовує навчання з поінформованості студента на використання у практичній діяльності отриманих раніше знань. Саме цей аспект підкреслила на вебінарах для освітян Г. Даниліна. Компетентнісний підхід до підготовки майбутніх вчителів трудового навчання і технологій спрямований також на формування у студентів умінь самостійно вирішувати практичні завдання та формувати у себе якості, що допоможуть їм бути конкурентними на ринку праці.

Освітній процес закладу вищої освіти, має ціллю формування, з поміж інших, фахових та предметних компетентностей, і, передбачає необхідність врахування таких компонентів: підготовленого до роботи викладача, мотивованого студента, продуманого змісту, умов, методів і засобів, форм освіти.

Підготовка майбутніх вчителів трудового навчання і технологій у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича здійснюється відповідно до освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти «Трудове навчання та технології». Згідно документа основними фаховими компетенціями підготовленого бакалавра зі спеціальності «Трудове навчання та технології» визначено: здатність перенесення системи наукових знань у професійну діяльність та в площину навчального предмету; здатність забезпечувати навчання учнів державною мовою; формувати та розвивати їх мовно-комунікативні уміння і навички в області предметної спеціальності; здатність здійснювати цілепокладання, планування та проєктування

процесів навчання і виховання учнів з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей, освітніх потреб, можливостей; добирати та застосовувати ефективні методики й технології навчання, виховання і розвитку учнів; здатність формувати і розвивати в учнів ключові та предметні компетентності засобами навчального предмету та інтегрованого навчання; формувати в них ціннісне ставлення, розвивати критичне мислення; здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів на засадах компетентнісного підходу, аналізувати результати їхнього навчання; здатність до формування колективу учнів; знаходження ефективних шляхів мотивації їх до саморозвитку (самовизначення, зацікавлення, усвідомленого ставлення до навчання); спрямування на прогрес і досягнення з урахуванням здібностей та інтересів кожного з них; здатність до здійснення професійної діяльності з дотриманням вимог законодавства щодо охорони життя й здоров'я учнів (зокрема з особливими освітніми потребами); використання здоров'язберігаючих технологій під час освітнього процесу; здатність до суб'єкт-суб'єктної (рівноправної та особистісно-зорієнтованої) взаємодії з учнями в освітньому процесі, залучення батьків до освітнього процесу на засадах партнерства; здатність аналізувати власну педагогічну діяльність та її результати, здійснювати об'єктивну самооцінку і самокорекцію своїх професійних якостей. Підготовлений фахівець з трудового навчання та технологій має володіти також предметними компетентностями. Серед яких: здатність до розуміння суті фізичних явищ і закономірностей перебігу процесів, що визначають властивості матеріалів і технічних систем, усвідомлення їх ролі у технологіях вироблення конструкційних матеріалів, їх обробки та конструювання; здатність застосовувати знання з природничих наук, основ техніки, технологій, економіки, екології, маркетингу, дизайну, креслення для організації трудового навчання та формування умінь і навичок з проєктної, конструкторської і виробничої діяльності учнів; здатність до засвоєння традиційних та інноваційних технологій і методів предметно-перетворювальної діяльності; загальних (методологічних, економічних, ергономічних, екологічних тощо) питань розвитку техніки та виробництва, будови й принципів дії технічних систем; здатність до засвоєння технологій обробки матеріалів, способів вибору конструкційних матеріалів та складання технологічної послідовності виготовлення виробів; здатність до організації та керування процесами творчої предметно-перетворювальної діяльності учнів у закладах базової середньої освіти, її об'єктивного оцінювання на основі визначених критеріїв, аналізу

матеріалів портфоліо та презентації результатів; здатність до аналізу традицій та сучасних тенденцій декоративно-ужиткового мистецтва, ідентифікації та порівняння ознак різних його видів за етнографічними регіонами України, навчання технікам декоративно-ужиткового мистецтва; здатність організувати контроль за дотриманням технологічної дисципліни та правил безпечної експлуатації інструментів і технологічного обладнання, вимог з охорони праці та техніки безпеки на робочому місці, протипожежної безпеки і захисту довкілля; здатність до організації творчої проєктно-конструкторської діяльності та моделювання у закладах позашкільної освіти.

Зазначені компетентності формуються під час лекцій та семінарів, практикумів та практик. Змістовий компонент програми трудового навчання та технологій здобувачі вищої освіти засвоюють у процесі вивчення навчальних дисциплін: «Нарисна геометрія і креслення», «Технології виробництва конструкційних матеріалів», «Матеріалознавство», «Основи технологічної освіти», «Основи технологічного проєктування та моделювання», «Обробка конструкційних матеріалів» «Основи дизайну», «Цифрові технології та засоби навчання», «Інформаційні машини та кібернетичні системи» та інших. Окремі теми методики викладання трудового навчання доступні під час опанування студентами навчальних курсів «Вступ до спеціальності», «Методика розвитку технічної творчості та активізації дослідницької діяльності учнів». Особливості педагогічної діяльності на уроках трудового навчання та в позаурочний час, методи соціальної взаємодії, підтримання ділової атмосфери між колегами розкриваються у ході вивчення «Педагогіки з основами педагогічної майстерності», «Психології». Таким чином, отримувачі освіти за напрямом «Середня освіта (трудове навчання та технології)» озброєні фаховими знаннями, які за роки навчання у процесі переосмислення та використання на практиці переростають у компетентності зрілого майбутнього вчителя. Майбутній фахівець може задовольнити виконання вимог Державного стандарту базової середньої освіти [5]. Адже, достатній рівень підготовленого фахівця дозволяє йому долучитися до формування у випускника закладу загальної середньої освіти здатності до вільного володіння державною мовою, спілкування рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, формувати математичну компетентність, компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, інноваційність, екологічну компетентність, інформаційно-комунікаційну компетентність, навчання впродовж життя, громадянські та соціальні компетентності, культурну компетентність, підприємливість і

фінансову грамотність [4]. Аналіз навчального плану для шкіл з українською мовою навчання та навчальної програми з трудового навчання і технологій (2022р.) переконує, що поле діяльності фахівця дозволяє йому це робити. Проте, в умовах сьогодення видається важливим збільшити кількість годин на уроки трудового навчання та технологій, повернути у навчальні плани предмет суспільно-корисна праця, забезпечити випускника школи виробничою професією. Це зможе, на нашу думку, вплинути на становлення державної економіки, оскільки сприятиме включенню у виробничий процес молодих людей, які мають трудові компетентності з різних галузей знань. Тому програма трудового навчання від 1 класу і до 11 класу передбачає вивчення основ різних сфер трудової діяльності людини. А закріплення знань отриманих на заняттях трудового навчання та технологій у процесі суспільно-корисної праці та під час отримання професії забезпечить умови для формування трудової зрілості випускника школи. У Законі України «Про освіту», концептуальних засадах реформування середньої школи «Нова українська школа» підкреслено, що заклади освіти працюватимуть на засадах особистісно-орієнтованої моделі освіти, в межах якої максимально враховуватимуться здібності, потреби та інтереси кожної дитини [6, 7]. З огляду на це, вдосконалення потребують сучасні підручники з трудового навчання. Адже вони майже не орієнтовані на вивчення учнями сучасних світових досягнень у галузі виробництва. Вважаємо за доцільне доповнити їх знаннями комп'ютерної інженерії, креслення, матеріалознавства. Можна вигідно урізноманітнити зміст навчальних книг не лише ілюстраціями, але й природними зразками матеріалів, фотокадрами, посиланнями на інтернет ресурси, що має подекуди місце в інших підручниках. Важливо щоб змістовий матеріал, вміщений у підручниках з трудового навчання і технологій, враховував вікові та індивідуальні особливості учнів, передбачав різноманітні завдання та слугував засобом навчання як для учасників освітнього процесу. Нова українська школа орієнтована на створення шкільного середовища, яке найбільше відповідає природнім особливостям дітей конкретного віку, сприяє розвитку їхніх потенційних здібностей. Тому засобами навчання мають стати не лише штучні матеріали, але й природні ресурси, що доступні для дітей (листя, плоди, трава, глина, гравій, коріння та ін). Здобувачі вищої освіти мають оволодіти методикою використання основних методів викладання трудового навчання та технологій: інструктажем, «методом диктанта», експериментальними методами, частково-пошуковими та творчими методами виконання виробів.

Доцільно також урізноманітнити форми вивчення матеріалу з трудового навчання та технологій. Вважаємо, що основними мають стати: уроки, гуртки творчості різного спрямування (авіамоделювання, вишивки, аплікації, роботи з тканиною, роботи з випилювання, чеканки, проектування за допомогою комп'ютерів). Позитивно себе зарекомендували екскурсії на природу та на виробництво. Якщо учні виявляють високий інтерес до вивчення трудового навчання та технологій, то можна запропонувати факультативи, присвячені поглибленню знань з трудового навчання та технологій. Методика роботи з учнями у ході різних форм трудового навчання та технологій має стати важливою темою у курсі «Методики викладання трудового навчання та технологій».

Практика підготовки майбутніх вчителів трудового навчання, вивчення досвіду практикуючих вчителів трудового навчання переконують, що успішному формуванню фахових компетентностей майбутніх вчителів трудового навчання та технологій сприятиме добре матеріальне забезпечення як процесу отримання знань за вказаним напрямом, так і матеріальні умови закладу загальної середньої освіти. У кожному закладі загальної середньої освіти бажано виділити окреме приміщення для уроків трудового навчання. Адже специфіка роботи вчителя з учнями у ході вивчення програмного матеріалу з цього курсу переконує, що заняття з трудового навчання і технологій потребують засобів навчання відповідно до конкретної програмованої теми з курсу, засобів групової і масової роботи вчителя й учнів, зокрема, комп'ютерного забезпечення, виставкових стендів, станків, ріжучих і розколюючих інструментів, відомостей про правила техніки безпеки при роботі з різними матеріалами та ін..

Відсутність матеріалів для роботи та вивчення лише теоретичного блоку інформації призведе до викривленого розуміння власне виробничого процесу і не сприятиме формуванню почуттів та відповідно компетентностей учнів, інтересу до професії вчителя трудового навчання. Останнє, на нашу думку, є головною передумовою мотивації майбутнього вчителя трудового навчання.

Під час підготовки майбутніх фахівців з трудового навчання та технологій, необхідно звертати увагу на методичне забезпечення курсів; умови для професійного зростання професорсько-викладацького складу; залучення до викладання кваліфікованих майстрів; використання у освітньому процесі здобувачів вищої освіти європейського досвіду підготовки вчителів трудового навчання; участь викладачів і студентів у наукових конференціях, присвячених

удосконаленню викладання трудового навчання у школі. При розробці методичного забезпечення доцільно враховувати мотиватори школярів до вивчення трудового навчання і технологій. На нашу думку це такі: інтерес до пізнання себе та навколишнього світу [1, 8], прагнення до самореалізації [9, 10, 11, 12], любов до інших людей та планети [13], повага та інтерес до різноманітності [14].

На особливу увагу заслуговують питання підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до роботи в інклюзивному класі. Важливим у цьому контексті виявляється проблема взаємодії вчителя з дітьми з інвалідністю та допоміжним вчителем. Майбутній педагог має добре усвідомити: дитина з інвалідністю є повноцінним учасником освітнього процесу. Тому потрібно залучати її до групової і масової роботи, більше уваги приділяти індивідуальній роботі та диференціювати для неї завдання відповідно до показань інвалідності.

Імпонує досвід В.Шаталова, що пропонував відмовитися від незадовільної і задовільної оцінки за вироби учнів на уроках трудового навчання. Кожна робота, на думку педагога, має оцінюватися відповідно до зусиль дитини докладених для її виконання [15].

Щодо формування фахових і предметних компетентностей майбутнього вчителя трудового навчання то тут, на нашу думку, доцільно брати до увагу мотивацію студентів до роботи з учнями ЗЗСО, до професійного зростання, до самореалізації. Мотивований студент краще оволодіватиме програмним матеріалом навчального плану підготовки бакалавра, буде прагнути до апробації отриманих знань у освітньому процесі сучасної загальноосвітньої школи, дбати про самоосвіту, а це в свою чергу, зумовить творчість у професійній діяльності. Практикуючі фахівці та науковці повинні переглянути навчальні програми з трудового навчання, оновити їх відповідно до потреб воєнного та післявоєнного часу. Згідно з програмами необхідно розробити змістовні інтерактивні підручники. Бажано посилити співпрацю науковців і практиків, стейкхолдерів у підготовці майбутніх вчителів трудового навчання, залучати до змісту підготовки кращі вітчизняні та європейські і світові зразки, враховувати досвід педагогів – новаторів.

Сучасні тенденції формування фахових компетентностей майбутніх вчителів трудового навчання доцільно переглядати з огляду на зміст (навчальний план, навчальна програма, підручники, посібники); з огляду на процес навчання (реальні педагогічні ситуації); з огляду на результати (аналіз компетентностей отримувачів освіти).

Фахові та предметні компетентності забезпечують майбутньому спеціалісту можливість ефективно працювати та мати вже сформовану напрацьовану базу умінь та навичок, що значно пришвидшує процеси адаптації до роботи. Цей вид компетентностей забезпечує ефективне планування й проектування процесів навчання, дозволяє врахувати особливості учнів та їх потреби. Сформовані компетентності сприяють раціональній організації педагогічного спілкування на засадах особистісно-орієнтованого підходу.

Для оцінки рівня сформованості компетентностей було проведено діагностичне опитування здобувачів вищої освіти спеціальності «Середня освіта (трудове навчання та технології)» та порівняно його результати з результатами зробленого аналізу семестрових відомостей оцінки викладачами успішності студентів з першого по четвертий рік навчання, а також з результатами опитування викладачів щодо сформованості у студентів компетенцій, визначених у навчальних програмах викладачів. За показники брали семестрові оцінки, які відповідно відображали досягнення студентів на високому, середньому і низькому рівнях, а за критерії – компетентності визначені освітньою програмою підготовки фахівців.

Ми переконалися що навчання в ЗВО сприяє формуванню фахових і предметних компетентностей, визначених освітньою програмою підготовки фахівців та відображених у силабусах і навчальних програмах викладачів. При цьому підкреслимо, що унікальність навчальних програм викладачів, творчий підхід і методична грамотність при укладанні документа вплинули на отримані показники.

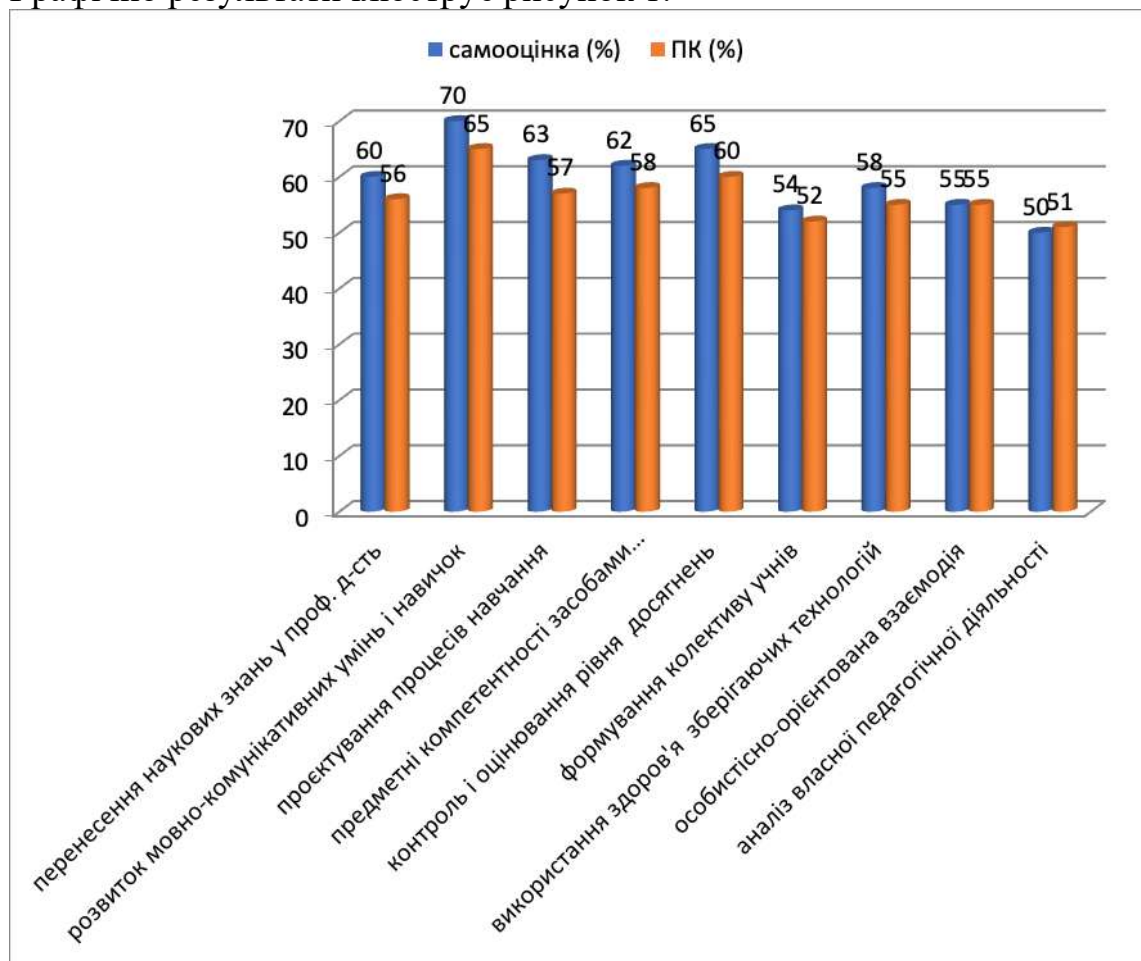
Результати дослідження переконують, що особистісно-орієнтований підхід до здобувачів вищої освіти, використання інтерактивних методів навчання, самостійна робота студентів, дозволили підвищити рівень сформованості фахових компетентностей і різниця між самооцінкою збувачів вищої освіти й підсумковим контролем складає 4%. Під підсумковим контролем (ПК-авт.) ми розуміємо середній відсоток успішності студентів за результатами залікової та екзаменаційної сесій.

Як показав експеримент, вибір підходів та методик навчання визначає результативність освітнього процесу студентів, дає змогу сформуванню колектив учнів, спрямувати їх на саморозвиток та самоосвіту. Різниця між самооцінкою студентів і оцінкою сформованості цих компетенцій викладачами (ПК) складає 2%.

Графічно результати ілюструє рисунок 1.

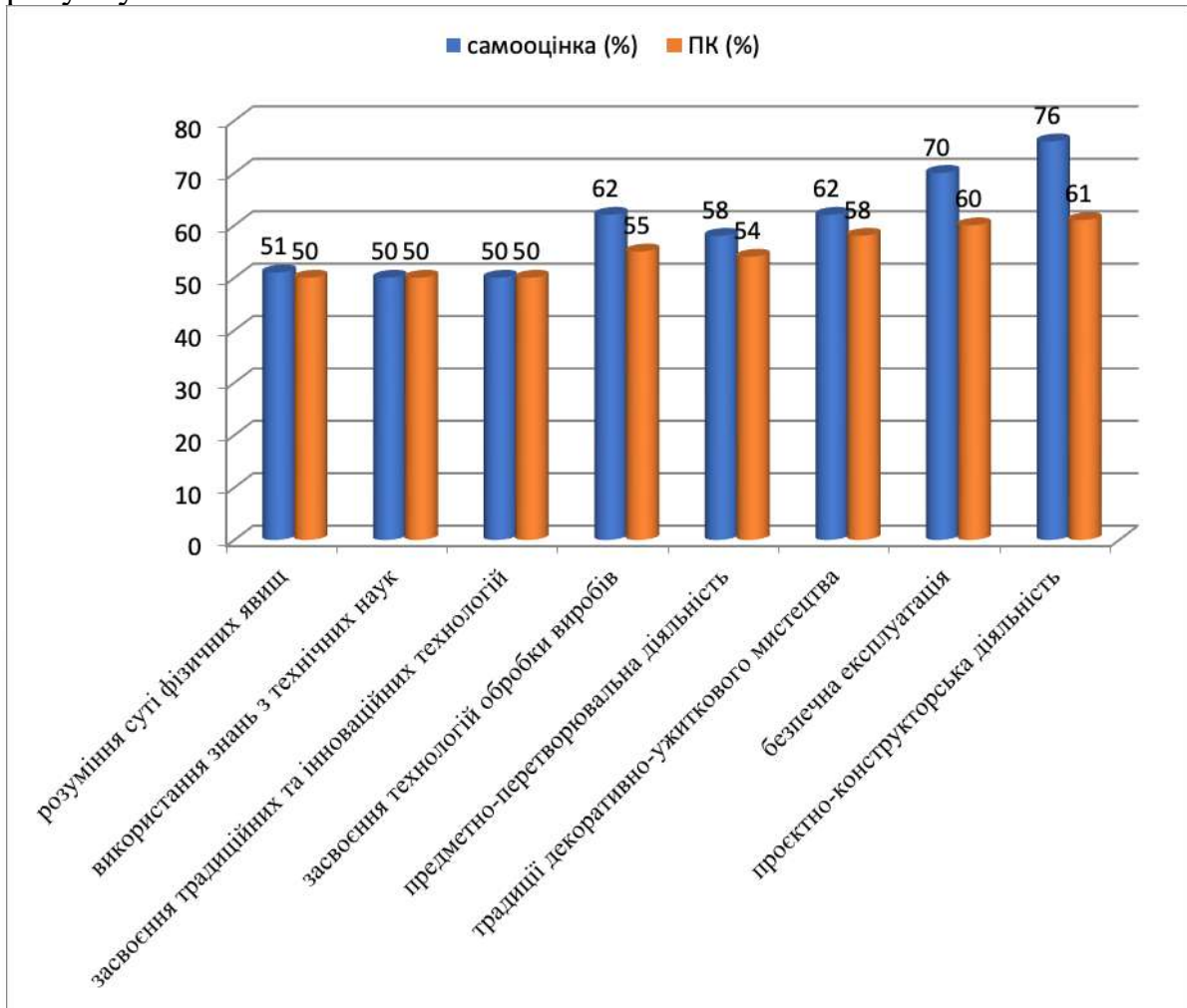
Рис 1. Результати самооцінки та підсумкового контролю формування фахових компетентностей майбутніх вчителів трудового навчання та технологій.

Як слідує із результатів діагностики студентів, зростання рівня сформованості компетентностей знаходиться у межах від 50 до 70%, проте із аналізу підсумкового контролю очевидно, що реальна оцінка росту фахових компетенцій здобувачів вищої освіти викладачами є нижчою. У підсумковому контролі, здійсненому викладачами зростання показника фахових компетентностей знаходяться у межах від 51 до 65%.

Така розбіжність результатів зумовлена невеликою кількістю студентів в навчальних групах, що збільшує похибку в розрахунку на одного студента. Крім того, здобувачі освіти, як правило, досить високо оцінюють власні здобутки, виходячи з прогресу в уміннях і навичках. Розбіжності в показниках підсумкового контролю можемо пояснити невисоким аудиторним навантаженням на викладача, можливістю реалізації індивідуального підходу до студентів.

Результати діагностики сформованості фахових компетентностей у тій самій вибірці здобувачів вищої освіти та викладачів наведено на рисунку 2.

Рис. 2. Результати самооцінки та підсумкового контролю формування програмних компетентностей майбутніх вчителів трудового навчання та технологій.

Як бачимо для предметних компетентностей різниця між показниками самооцінки та підсумковим контролем щодо розуміння властивостей матеріалів та технічних систем, що є наслідком розуміння суті фізичних явищ та відповідних закономірностей складає 1%. Особливу увагу привертає те, що оцінка рівня росту засвоєння інноваційних технологій та методів предметно-перетворювальної діяльності співпадає в групі викладачів і в групі студентів (50%). Такі предметні компетентності, які забезпечують засвоєння технологій

обробки різних матеріалів, дозволяють надалі раціонально обрати матеріал з потрібними властивостями та параметрами показали різницю між показниками самооцінки студентів та оцінки ПК у 7%.

Результати дослідження переконують, що навчання у закладах вищої освіти сприяє формуванню предметних компетентностей майбутніх вчителів трудового навчання та технологій. При порівнянні прогресу підготовки бакалаврів першого по четвертий курс, якість підготовки стосовно фахових дисциплін зростає приблизно на 12% за навчальний рік. Це зумовлено підвищенням рівня компетентностей студентів з кожним роком навчанням та практичною підготовкою майбутніх фахівців, працевлаштуванням за фахом на третьому і четвертому курсах партнерством як стилем спілкування між викладачем і студентом.

Проведене дослідження підтверджує ефективність освітньої програми «Середня освіта (трудове навчання та технології)» підготовки майбутніх фахівців за критерієм формуванням фахових і предметних компетентностей, які необхідні для розвитку здібностей учнів і забезпечення їхнього особистісного зростання та виховання відповідального громадянина.

Висновки. Як переконує дослідження, компетентнісний підхід до результатів освіти сприяє соціалізації здобувача вищої освіти, формує переконання у правильності професійного вибору, забезпечує самореалізацію, як під час здобування освіти, так і на першому робочому місці. Конкурентність випускників українських закладів освіти різних рівнів на європейському ринку праці, формує в майбутніх фахівців науковий світогляд і загальнолюдські якості. Особливостями формування фахових і предметних компетентностей у майбутніх вчителів трудового навчання та технологій в умовах ЗВО, на нашу думку, є добре продумане законодавство щодо вищої школи в Україні, належна матеріально-технічна база, якісний рівень підготовки професорсько-викладацького складу, наявність навчально-методичного забезпечення, реалізація у освітньому процесі особистісно-орієнтованого, диференційованого та індивідуального підходу до студента, партнерство між викладачем і студентами в освітньому процесі. Проведене опитування викладачів та здобувачів вищої освіти переконує, що зазначені особливості впливають на результати сформованості компетентностей здобувачів вищої освіти.

Перспективами подальшого дослідження є обґрунтування сучасних методів формування фахових та професійних компетентностей у здобувачів вищої освіти.

Література:

1. Коберник Г. Формування соціальної компетентності учнів загальноосвітньої школи у процесі навчання. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/29/visnuk_16.pdf (дата звернення: 14.06.2023).
2. Гончаренко, Т. Л. Компетентнісний підхід до підготовки майбутнього вчителя фізики до проектування навчального процесу. Proceedings of International scientific and practical conference "Problems and perspectives in European education development" (Prague, Czech Republic, 20-27 of November 2016) Prague, 2016. p. 22-24.
3. Бех І. Д. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу у педагогіці. *Виховання і культура*. 2009. № 12 (17,18). С. 5-7.
4. Даниліна Е. Інформація про вчителя. URL: <https://mon.gov.ua/ua/konkursi-dlya-pedagogiv/> (дата звернення: 14.06.2023).
5. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011> (дата звернення: 14.06.2023).
6. Конституція України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення 15.06.2023)
7. Концепція нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 14.06.2023).
8. Вознюк О. Розвиток суб'єкту освітнього процесу як громадянина-патріота у сфері соціетальних рис українського етносу. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/42973347.pdf> (дата звернення: 14.06.2023).
9. Безкоровайна О. В. Теоретико-методичні засади виховання культури особистісного самоствердження в ранньому юнацькому віці: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук: 13.00.07. К., 2010. 39 с.
10. Ковальчук І.В., Кройтор О.П. Актуальні питання співпраці у підготовці майбутніх вчителів трудового навчання. *Вісник*. 2019. №34. с.91-94.
11. Рибалко Л.С. Самореалізація як педагогічна проблема. *Педагогіка і психологія*. 2002. Вип. 20. с. 59-63.
12. Туташинський В. І. Формування змісту трудового навчання у основній школі на основі проектної технології URL: <https://lib.iitta.gov.ua/7918/1/90.pdf> (дата звернення: 14.06.2023).
13. Ковалева А.В., Проблема самореалізації особистості в системі наук про людину. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи* : зб. наук. пр., 2002. Вип. 17. С. 43-47.
14. Українські педагогі про національно-патріотичне виховання: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. семінару / за ред. Л. Д. Березівської К., 2016. 60 с.
15. Педагогічний пошук /упоряд. І.М. Баженова. К.: Радянська школа, 1998. 496 с.

References:

1. Kobernyk G. Formuvannya social'noi kompetentnosti ychniv zagal'noosvitnoi shholy u protsesi navchannia [Formation of social competence of secondary school students in the learning process] URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/29/visnuk_16.pdf (date of access: 14.06.2023) [in Ukrainian].
2. Honcharenko T.L. (2016) Kompetentnisnyi pidkhid do pidhotovky maibutnoho vchytelia fizyky do proektuvannia navalnoho protsesu [A competent approach to the preparation of the future physics teacher for the design of the educational process]. *Proceedings of International scientific and practical conference "Problems and perspectives in European education development"* (Prague, Czech Republic, 20-27 of November 2016) s. 22-24 [in Ukrainian].

3. Bekh, I. D. (2009). Teoretyko-prykladnyi sens kompetentnisnoho pidkhodu u pedahohitsi. [Theoretical and applied meaning of the competence approach in pedagogy. *Vykhovannia i kultura- education and culture*. № 12 (17,18). S. 5-7 [in Ukrainian].
4. Danylina E. Informatsiya pro vchytelya [Information about the teacher] URL:<https://mon.gov.ua/ua/konkursi-dlya-pedagogiv/> (date of access:14.06.2023) [in Ukrainian].
5. Derzhavnyy standart bazovoyi i povnoyi zahal'noyi seredn'oyi osvity [State standard of basic and full general secondary education]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011> (date of access:14.06.2023) [in Ukrainian].
6. Konstytutsiya Ukrayiny [Constitution of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/> (date of access: 15.06.2023) [in Ukrainian].
7. Kontseptsiya novoyi ukrayins'koyi shkoly [The concept of a new Ukrainian school]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (date of access:14.06.2023) [in Ukrainian].
8. Voznyuk O. Rozvytok sub'yektu osvitynoho protsesu yak hromadyanypatriota u sferi sotsiyetal'nykh rys ukrayins'koho etnosu [Development of the subject of the educational process as a citizen-patriot in the field of social features of the Ukrainian ethnos]. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/42973347.pdf> (date of access:14.06.2023) [in Ukrainian].
9. Bezkorovayna, O. V. (2010). Teoretyko-metodychni zasady vykhovannya kul'tury osobystisnoho samostverdzhennya v rann'omu yunats'komu vitsi: [Theoretical and methodological principles of education of the culture of personal self-affirmation in early youth]. Extended abstract of doctor's degree ped. of science13.00.07. Kyiv. 39s [in Ukrainian].
10. Koval'chuk, I.V., Kroitor, O.P. (2019). Aktual'ni pytannya spivpratsi u pidhotovtsi maybutnikh vchyteliv trudovoho navchannya [Current issues of cooperation in the training of future teachers of labor education]. *Virtus*, №34. s.91-94 [in Ukrainian].
11. Rybalko, L.S. (2002). Samorealizatsiya yak pedahohichna problema [Self-realization as a pedagogical problem]. *Pedahohika i psykholohiya - Pedagogy and psychology*, 20. s. 59-63 [in Ukrainian].
12. Tutashyns'kyy, V. I. Formuvannya zmistu trudovoho navchannya u osnovniy shkoli na osnovi proektnoyi tekhnolohiyi [Formation of the content of labor training in primary school based on project technology. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/7918/1/90.pdf> (date of access:14.06.2023) [in Ukrainian].
13. Kovaleva, A.V. (2002) Problema samorealizatsiyi osobystosti v systemi nauk pro lyudynu [The problem of self-realization of the individual in the system of human sciences. *Zasoby navchal'noyi ta naukovy-doslidnoyi roboty: zb. nauk. pr - Means of educational and research work : coll. of science works*, 17. S. 43-47 [in Ukrainian].
14. Berezivs'ka, L. D. (Eds.) (2016). Ukrayins'ki pedahohy pro natsional'no-patriotychne vykhovannya [Ukrainian teachers on national-patriotic education]. *Zb. materialiv Vseukr. nauk.-prakt. seminaru - Coll. materials of the All-Ukrainian science and practice seminar*. Kyiv, 60s [in Ukrainian].
15. Bazhenov, I.M. (Eds.). (1998). *Pedahohichnyy poshuk [Pedagogical search]*. Kyiv: Radyans'ka shkola [in Ukrainian].